

OISF

100 år

1917 – 2017

Officerarens Ideella Stödförening

Redaktör och huvudsaklig författare: Johan Molin
Layout: Jenny Rosenius Text & Form AB
Tryck: Stockholms Lito Grafiska AB, 2017

Innehållsförteckning

I. Förord: När samhällets stödsystem sviktar Av Generaldirektör Jan Tånnerud	2
II. Allmän historik stadgar med ändamål, ekonomi, understöd och utredning av övergång från FPO till OISF	3
III. Officerare under 1910-talet Av Professor Lars Ericson Wolke	7
IV. Medlemmar (viss statistik)	13
V. Styrelse och hedersmedlemmar	15
VI. Ekonomi årsavgifter, kapital och utdelningsbelopp	19
VII. Understödsformer	22
VIII. Föreningsammansråden och övrig föreningsverksamhet	26
IX. Övrigt	30

Utöver nämnda författare har Mats Söderberg (sekreterare) medverkat främst i avsnitten V, VII och VIII, samt H-G Olsson (vice ordförande) i avsnitt IV.

När samhällets stödsystem sviktar

Förord av Jan Tånneryd

Officerares Ideella Stödförening (OISF) och föregångaren Föreningen för Pensionerade Officerare (FPO), har under 100 års tid kunnat ekonomiskt stödja medlemmar, deras efterlevande och minderåriga barn samt övriga behövande.

Förvisso har ändamålet för föreningen förändrats över tid. I början av föreningens verksamhet var en huvuduppgift dessutom att hjälpa pensionsavgångna officerare/medlemmar till ny sysselsättning och ny inkomst. Pensionsåldern var för merparten av medlemmarna 50 år. I princip var föreningen delvis en arbetsförmedling. Denna uppgift minskade successivt genom att en statlig arbetsförmedling organiserades. Föreningens fokus flyttades därför till att stödja medlemmar som hamnat i ekonomiskt trångmål.

Föreningens ändamål kan idag sammanfattas i fyra olika syften:

- begravningshjälp som utbetalas till efterlevande änka/änkling utan särskild behovsprövning,
- särskilt understöd som kan utbetalas efter ansökan och särskild prövning,
- årligt understöd som ges efter ansökan och behovsprövning samt
- insatser för kamratlig samvaro, vilket oftast sker genom viss subventionering av måltider vid föreningens vår- och höstmöten.

Medel för att finansiera dessa stödinsatser utgörs av årlig avkastning från förvaltad kapital. Ett kapital som inledningsvis byggts upp av donationer och gåvor där bl.a. Kungahuset vid några tillfällen donerat medel. Föreningens fonderade medel redovisas nedan.

Över tid har medlen förvaltats av olika aktörer bl.a. Handelsbanken, Skandinaviska enskilda banken och Nordea. Idag förvaltas kapitalet av Kammarkollegiet. Kapitalets utveckling har åtminstone under de senaste 50 åren varit god. När föreningen firade sin 70-årsdag uppgick tillgångarna till mer än 18 mkr. Nu vid tidpunkten för högtidlighållandet av 100-årsdagen uppgår förmögenheten till cirka 90 miljoner kronor. Denna genererar för närvarande en årlig avkastning på mer än tre miljoner kronor.

Avkastningen varierar med hänsyn till utvecklingen på börs och räntemarknad. En avkastning som till ca 80% utbetalas till behövande medlemmar, efterlevande till medlemmar samt används för att täcka vissa förvaltningskostnader. Cirka 20% av avkastningen kan därmed tillföras kapitalet.

Det är uppenbart att fortfarande "sviktar samhällets stödsystem". Efter 100 års verksamhet fyller föreningen därför ett stort behov och kommer säkert att göra så ännu i många år.

OISF styrelse 2014 – 2017. Från vänster Hans Troedsson (M), Hans-Göran Olsson (M) vice ordförande, Mats Söderberg (A) sekreterare, Gerhard Lilliestierna (A), Jan Tänneryd (A) ordförande, Jan-Åke Sjören (A) klubbmästare, Johan Törnqvist (FV), Per-Erik Brolén (FV) skattmästare och webmaster, Johan Molin (A).

ALLMÄN HISTORIK FPO – OISF

Grundläggande information

OISF:s föregångare Föreningen Pensionerade Officerare (FPO) tillkom under första världskriget. Många insåg att det behövdes en stark förening som kunde värna om de pensionerade officerarna, deras behov och intressen. I ett flertal artiklar bland annat i Nya Dagligt Allehanda och Svensk Militär Tidskrift hade skribenterna uppmanat pensionerade officerare att bilda en förening. Det framhölls att "levnadskostnaderna stiger men pensionerna ligger envist

kvar. Officerarna behöver en föreningspunkt". Här kan erinras om att underofficerarna hade organiserat sig fackligt redan 1907. Underbefälen (furirskåren) hade försökt att göra som underofficerarna 1908 men fick inte en fast organisation förrän 1918. Officerarna tog av olika orsaker inte steget att organisera sig fackligt förrän 1932.

Ett nittiotal pensionerade officerare samlades den 21 mars 1917 i Artilleri- och ingenjörhögskolans gamla lokaler – nuvarande Armémuseum – under ordförandeskap av fortifikationsgeneralen Ludvig Munthe och bildade understödsföreningen FPO. Cirka 400

officerare ute i landet hade skriftligen förklarat att de gav sitt stöd till bildandet av en förening. Munthe blev inte föreningens ordförande utan till detta utsågs översten och tidigare chefen för I 22* (Värmlands regemente) sedermera generalen Carl Otto Nordensvan. Föreningen grundades av arméofficerare, men redan efter ett år tillkom marinens officerare och 1926, när flygvapnet bildades, även dess officerare.

Föreningen skulle sammanföra medlemmarna till kamratlig samvaro vilken formulering följande år 1918, ändrades till "att tillvarata pensionerade officerares med vederlikars intressen och utgöra ett föreningsband dem emellan". Vidare skulle FPO verka för platsanskaffning och om möjligt utöva understödande verksamhet såväl för behövande medlemmar liksom för officersänkor och underåriga barn.

De första stadgarna från 1917 reglerade ändamål med föreningen - se stycket ovan, medlemskriterier och avgifter. Årsavgiften sattes till 5 kronor - eller ständigt medlemskap med 20 årsavgifter (100 kronor). Vidare reglerades styrelsens sammansättning och uppgifter, förvaltning av verksamhet och tillgångar, sammanträden (års-) och stadgeändringar. Därtill stadgades att en byrå för att skaffa civila anställningar - Civilanställningsbyrån, förestädd av en medlem, skulle organiseras redan vid starten av föreningen. Denna kunde under de första åren ordna arbete åt ett flertal medlemmar. När läget på arbetsmarknaden blev bättre, minskades behovet av byråns arbetsförmedling efterhand. Byrån upphörde helt 1938.

Dagens stadgar upptar i huvudsak samma ämnen men med något annorlunda innehåll.

Föreningen förhandlade med olika myndigheter om bl.a. pensionsvillkoren. När Svenska Officersförbundet (SOF) bildades 1932 övertog det dessa frågor. Pensionsfrågorna sysselsatte dock föreningen långt in på 1960-talet då bland annat samordning mellan folkpension och tjänstepension var aktuell.

Understödsverksamheten och den kamratliga samvaron, blev så småningom föreningens viktigaste uppgifter. Till den förra krävdes emellertid pengar. Årsavgiften om 5 kr räckte inte långt. Genom kontakt med donatorer lyckades man samla in medel. En av de första donatorerna (troligen den första) var Kung Gustav V, som på sin 60-årsdag 1918 överlämnade 20 000 kr. Det blev grundplåten i en fond - den kungliga fonden - som tillfördes ytterligare medel genom Kung Carl XVI Gustafs försorg. Ett tiotal officerare donerade medel i ett tidigt skede (1920- och 30-talet) och flera enskilda donationer har sedan dess fortlöpande inkommit. Skicklig fondförvaltning och gynnsam börsutveckling har periodvis avsevärt ökat kapitalet.

Marknadsvärdet på tillgångarna de senaste 50 åren har varit 1966 - ca 1,5 miljoner kr; 1976 - ca 5 miljoner kr; 1986 - ca 18 miljoner kr; 1996 - ca 41 miljoner kr; 2006 - ca 63 miljoner kr och år 2016 - ca 88 mkr (se tabell med kapitalutveckling - bokfört värde under avsnitt ekonomi).

Artilleri- och ingenjörhögskolan – AIHS – dagens armémuseum var platsen för bildande av FPO 1917.

Arbetsgrupp för framtidsutredning (Ag FramT)

Nämnda arbetsgrupp tillsattes i april 1987 och utredningen pågick fram till april 1988. Ag FramT förslag behandlades i styrelsen och av årssammanträdena 1988 och 1989. Utredningen omfattar totalt - inklusive visst bakgrundsunderlag och 6 stycken sammanträdesprotokoll – ca 60 sidor.

Arbetsgruppen bestod av styrelseledamöterna Björn Orward, ordförande (sedermera ordförande i OISF), Nils Wachtmeister (senare vice ordförande i OISF), Carl-Gunnar Siggebo (sedermera revisor i OISF), Leif Törnquist och Björn Wallin (sedermera sekreterare i OISF).

Utredningen avsåg att belysa,

- det civila samhällets utveckling
- det militära samhällets utveckling
- ekonomiska förändringar beträffande FPO fonder
- FPO medlemmar och bidragstagare
- stadgar m.m.

Arbetsgruppens förslag innebar i huvudsak att rekrytera yngre medlemmar, bibehålla kvalifikationsgraden major/motsvarande för att erhålla medlemskap, minska periodiska bidrag till förmån för akutbidrag som också ska kunna ges till yngre medlemmar i aktiv tjänst. Speciella bidrag för operation, tandvård och dylikt bör kunna ges i ökad utsträckning. Två aktiviteter per

år (årsmöte och höstmiddag) föreslås genomföras liksom namnbyte på föreningen till Officerares ideella stödförning – OISF.

Avsnittet i utredningen om ekonomiska förändringar uppstår viss historik angående FPO:s fonder samt bestämmelser för den nutida Försvarets understödsnämnd (FUN). Bestämmelserna finns med för eventuell samordning med denna gåvostiftelse som har likartat syfte och i viss mån liknande mottagare som FPO (OISF) har.

I 1990 års stadgar fastställs vissa av Ag FramT förslag – namnbyte, renodling av OISF ändamål och ensning av medlemsklausulen där yrkesofficerare lyfts fram.

Skattefrågor

Skattefriheten har varit en dominerande fråga vid flera tillfällen under verksamhetsperioden. Kassaförvaltare och skattmästare har fått ägna tid åt att motivera föreningens begäran för detta. Särskilt problematiskt har det varit när fastigheter har ingått i donationsfonderna då dessa som regel belastades med fastighetsskatt och även med skatt på näringsverksamhet.

Genom successiv omvandling till kapital har dessa "fristående" donationer successivt tillförts föreningens "huvudfond". En av de sista donationerna av detta slag var den Jacobssonska fonden som donerades 1964 till 109 tusen kronors bokfört värde. Den särredovisades och hade 1980 305 tusen kronors bokfört värde, och blev 1985 föremål för

sammanläggning med "OISF fonder" till ett värde av över en miljon kronor. Samtidigt påfördes skatter. Länsrättens beslut efter FPO överklagan blev att bevilja skattefrihet. Idag är denna fond bokförd till ca 4.5 miljoner kr. Som exempel på omfattningen av skatterna kan nämnas att 1967 säkerställdes skattefrihet och cirka 34 tusen kronor kunde återföras. Utdelningen till behövande var detta år i storleksordningen 75 tusen kronor.

Den nya revisorn 2002 - Margareta Kleberg - fick ganska omgående uppgiften att utreda vad en eventuell skatteplikt skulle innebära för föreningen. I en PM 2004, grundad på 2003 års redovisning framkom att skatt på kapitalinkomster och förmögenhetsbeskattning skulle ge kostnader i storleksordningen ca 330 tusen kronor – 28 procent - respektive ca 60 tusen kronor - 1,5 promille. Den senare skatten är ju som bekant för närvarande avskaffad, men den förra torde idag uppgå till minst det tredubbla beloppet. Den största skadan med en beskattning skulle uppstå om understöd av olika slag beskattades hos destinatären. Det skulle då drabba redan utsatta.

Efter att ha prövat olika former av värdepappersförvaltning (såväl banker och enskilda placerare som fick "tävla" mot och jämföras med varandra) beslöt styrelsen 2010 att ansöka hos Kammarkollegiet om förvaltningsstöd m.m. OISF omfattades inte självklart av bestämmelserna (SFS 2007:824) för att kunna nyttja Kollegiets tjänster. Föreningen var vare sig myndighet eller stiftelse inom det statliga eller kyrkliga

området. Efter ansökan till och beslut av finansdepartementet om placering av medel hos Kammarkollegiet bifölls detta.

I maj 2010 undertecknades ett avtal mellan OISF och Kammarkollegiet om stöd med medelsplacering, rapportering, utbetalningar (av föreningens bidrag), redovisning och deklaration m.m. Inledningsvis placerades OISF-kapitalet i aktiekonsortium och räntekonsortium. Vid avtalsförnyelser 2014, 2015 och 2016 har såväl företagsobligationskonsortium som det s.k. GIVA-konsortiet tillkommit. Kammarkollegiet hade dessförinnan delat aktiekonsortiet i ett svenskt aktiekonsortium och ett utländskt aktieindexkonsortium.

OFFICERARE UNDER 1910-TALET

Lars Ericson Wolke

För ganska exakt 100 år sedan, den 24 oktober 1917, ryckte 124 kadetter in på Karlberg, för att genomgå 1917-18 års officerskurs. År 1917 fanns det samtidigt vid Sjökrigsskolan på Skeppsholmen 77 elever på sjöofficerslinjen och 5 på kustartillerilinjen. Ett drygt år senare, i december, utexaminerades 112 av dem som officerare i armén, medan flottan fick ta emot 20 och kustartilleriet 4 nyutexaminerade kadetter. Hur såg den värld ut, storpolitiskt och professionellt, som dessa 206 blivande officerare utbildades för?

När OISF bildades den 21 mars 1917 så hade många officerare gjort bered-

skapstjänst medan andra var mitt uppe i sådan tjänst. Det första världskriget var snart inne på sitt fjärde år, men de tre skandinaviska länderna och Nederländerna hade lyckats bevara sin neutralitet och undgå att dras med i krigets malström.

På kontinenten hade den ryske tsar Nikolaj II abdikerat i mars och i slutet av oktober inträffade bolsjevikernas statskupp som förde Lenin till makten. Därmed var Ryssland definitivt på väg ut ur kriget, men i gengäld hade USA i april förklarat Tyskland krig. På västfronten ledde förlustbringande, men resultatlösa, franska offensiver till myteri inom delar av armén. En ny fransk arméledning lyckades i sista stund få hejd på detta. Vid Passchendaele erövrar britterna under en tre månader lång offensiv ett åtta kilometer djupt terrängavsnitt, men till kostnaden av 400 000 man. På Alpfronten hade Italien under två år förlorat 100 000-tals stupade i fruktlösa offensiver, innan tyska och österrikiska trupper den 24 oktober 1917 genomförde en lyckad motoffensiv vid Caporetto. Först sedan amerikanska, brittiska och franska trupper hade anlät till Italien lyckades man stabilisera fronten och rädda Venedig från att falla i fiendens händer.

Den ryska revolutionen i mars hade utlösts av, förutom de oerhörda krigsförlusterna, omfattande mjöl- och brödbrist, och i det av den brittiska flottan blockerade Tyskland döptes vintern 1916-17 till "kålrotsvintern". Även Sverige drabbades av avspärningar och varubrist, och i flera städer bröt bröd- och mjölkdemonstrationer ut.

Veckorna innan 1 maj 1917 ökade den politiska spänningen i Sverige, där vänsterradikala grupperingar inspirerats av den ryska revolutionen och tsarens avgång bara några veckor tidigare. Efter rysk förebild bildades arbetar- och soldatråd och på en del militära förband förekom demonstrationer och oro bland de värnpliktiga. Bevakningsstyrkor organiserades för att skydda förråd och en del förband läste in slutstycken. Pålitlig trupp lades i beredskap, bland annat med elever från Krigsskolan och Krigshögskolan.

Oron kulminerade vid en stor demonstration på Gustav Adolfs torg den 5 juni 1917, men de befarade oroligheterna uteblev väsentligen. Istället bröt sig vänstergrupper den 13 maj ut ur socialdemokraterna och bildade ett vänstersocialistiskt parti, 1921 omdöpt till Sveriges kommunistiska parti. Den politiska oron resulterade i att Hjalmar Hammarskjölds (av sina politiska motståndare kallad "Hungersköld") regering avgick den 30 mars och ersattes med en moderat högerregering under Carl Swartz. Swartz ministär satt fram till andrakammarvalen den 20 september som ledde till bildandet av en koalitionsregering mellan liberaler och socialdemokrater, med liberalen Nils Edén som statsminister och socialdemokraten Hjalmar Branting som finansminister. Nya i riksdagen var också Bondeförbundet och Jordbrukarnas Riksförbund, som snart skulle slås ihop till Bondeförbundet, d.v.s. Centerpartiets föregångare.

Mot den här politiska bakgrunden fortsatte den svenska militära bered-

skapen. Men beredskapen 1914-18 var något helt annat än den som upprätthölls åren 1939-45. Under det andra världskriget var mellan 60 000 och som mest 350 000 man inkallade vid en och samma tidpunkt, men under det första världskriget var inkallelserna betydligt mindre omfattande. Vid krigsutbrottet i början av augusti 1914 mobiliserades betydande förband, inte minst ur de så kallade skyddstrupperna, vars uppgift var att säkra strategiska platser och skydda den större mobiliseringen.

Runt 15 000 man skyddstrupper samt landstorm mobiliserades i augusti 1914, men redan i månadskiftet oktober-november minskade beredskapen påtagligt, och på våren 1917 skedde ännu större neddragningar, främst av ekonomiska och inrikespolitiska skäl. Sommaren 1917 var skyddstrupperna nere på 13 900 man, för att sommaren 1918 ha sjunkit till 1 800 man. År 1918 var det totala antalet inkallade inom armén nere på ungefär 4 000 man. Helt annorlunda var bilden inom kustflottan, som under hela kriget drog ett tungt lass i form av konvojering, minering och minröjning. I skuggan av denna beredskap innebar krigsåren en snabb utveckling av arméns och marinens flygstridskrafter, som 1926 skulle komma att slås samman till det nya flygvapnet. Rent generellt kan man säga att det svenska försvaret var ganska väl rustat sommaren 1914, men på hösten 1918 hade man hamnat långt efter de krigförande staterna i tekniskt och taktiskt hänseende, d.v.s. raka motsatsen till utvecklingen under det andra världskriget.

År 1901 hade den allmänna värnplikten fullt ut införts som grunden för försvarets personalförsörjning, medan det gamla indelningsverket med sina jordbrukande knektar ställdes på avveckling. Omställningen var i princip genomförd år 1917, då bara enstaka indelta knektar arbetade med olika uppgifter på de kasererade värnpliktiga förbanden. Nu beräknade försvaret att vid en total mobilisering kunna mönstra 600 000 man, att jämföra med drygt 30 000 indelta och ett antal tiotusen beväringar av varierande övningsgrad i slutet av 1800-talet.

Detta innebar självfallet en revolution för den svenske officeren. De gamla övningshedarna övergavs till förmån för ett drygt 40-tal nybyggda kasern-etablissemang i en rad gamla och nya garnisonsstäder.

Viktiga steg mot det nya personalförsörjningssystemet togs redan 1885 och 1892, för att fullföljas 1901. Därmed ökade självfallet också försvarets behov av officerare kraftigt, liksom naturligtvis av underofficerare och underbefäl. Hur skulle det behovet mötas? Man kunde välja en fransk lösning, där man litade till en stor fast stab av officerare, eller en tysk lösning med utbildandet av särskilda reservofficerare. Valet föll på den tyska lösningen och 1892 utexaminerades de första fem underlöjtnanterna i reserven från Krigsskolan Karlberg. En utvecklad utbildning inleddes i januari 1904. Nu bestod reservofficerskursen av 666 timmars undervisning fördelad på 16 olika ämnen. Förutom fältövningar handlade det om härordningslära, vapenlära, krigs-

byggnadskonst, fälttjänstreglemente, kartläsning, gymnastik, skjutning, fälttjänstövningar och krigsspel. Den 15 april 1904 utexaminerades 15 av de 17 eleverna som godkända.

Antalet reservofficerskadetter var i flera år ganska lågt och ökade påtagligt först under åren 1916 och 1917. Dessa båda år, liksom i viss utsträckning också 1915, anordnades extra reservofficerskurser vid sidan av Krigsskolans ordinarie utbildning, förlagda till Älvsborgs regementets (I 15) gamla övningsplats Fristad hed utanför Borås. Nu utbildades flera hundra reservofficerare under vart och ett av världskrigets år.

Det första världskriget hade slutgiltigt bevisat behovet av en stor reservofficerskår för att kunna fylla behoven i de stora mobiliserade förbanden, så nu också i den franska armén. I såväl Frankrike som Tyskland utgjorde reservofficerare nu tre fjärdedelar av alla officerare. Inte bara de kvantitativa behoven ökade utan också de kvalitativa. År 1916 utökades den svenska reservofficersutbildningen från tre till fyra månader. Efter krigsslutet 1918 minskade dock åter intagningen till Karlberg snabbt.

I första hand var det linjearméns behov av officerare som skulle tillfredsställas, vilket innebar att bristerna hos de äldre årsklasser som samlades i landstormen snabbt blev akuta. Varken officerare på stat eller reservofficerare kunde till närmelsevis täcka de behoven. Därför tillkom den frivilliga landstormen, vars verksamhet betalades av staten. Här leddes verksamheten av till exempel fast anställda kaptener som

vid utträdet ur värnpliktsåldern blev reservofficerare. Men eftersom övningarna oftast saknade trupp så blev verksamheten inte sällan väldigt teoretisk. I och med krigsutbrottet 1914 ökade landstormens bevakningsansvar inom neutralitetsvakten, och därmed ökade också aktiviteten inom den frivilliga landstormsutbildningen. Vintern 1914-15 utbildades över 2 000 landstormsbefäl på sexveckorskurser på ett tjugotal orter runt om i landet. Kanske väl så viktigt var också att beredskapen gav möjlighet till landstormsövningar, där befäl och manskap ofta för första gången fick möta varandra.

Försök gjorde att utöka officerskåren på stat, men svårigheterna att fylla dessa platser var legio. För 1917 fanns medel till 12 nya officerstjänster i flottan och 17 i kustartilleriet, men på grund av svårigheterna att alls behålla de officerare som redan fanns inom organisationen valde statsmakterna att bara anslå medel till sex nya sjöofficerare och åtta kustartillerister. Bara några få år efter kriget kom 1925 års försvarsbeslut som innebar omfattande förbandsnedläggningar och därmed reduktioner i fredsorganisationen. Det minskade självfallet karriärmöjligheterna för officerskåren, men av de kadetter som ryckte in 1917 tycks de allra flesta ha varit trogna försvaret; år 1938 var fortfarande 70 procent av 1917 års kadetter kvar inom yrket, medan endast 17 procent hade övergått till annan verksamhet.

Officerskåren hade, även utan en omfattande beredskapsmobilisering, många arbetsplatser att välja på. År

1917 fanns det i fredsorganisationen inte mindre än 57 arméförband förutom staber, skolor och förvaltningar. Dessutom pågick en expansion av krigsorganisationen enligt 1914 års härordning. De sex linjefördelningarna skulle dubbleras med sex reservfördelningar men bristerna gjorde att de aldrig nådde upp i samma styrka som de ordinarie fördelningarnas 19 000 man. Under åren 1917-18 nådde man dock upp till cirka 16 000 man per reservfördelning, men med betydande svagheter i form av brist på officerare, artilleri och kavaleri. Man beräknar att reservfördelningarnas stridsvärde torde ha uppgått till 67-70 procent av linjefördelningarnas. Men självfallet innebar fördubblingen till tolv fördelningar en aktningensvärd förstärkning av arméns operativa förmåga.

Dessutom tillkom kavallerifördelningen, som skulle mobiliseras av I. fördelningen med basen i de tre skånska kavalleriregementena (K 5, K 6 och K 7). Den betraktades, vid sidan av pansarskeppen, som krigsmaktens främsta anfallsvapen, långt innan pansarbrigader och attackeskadern övertog den rollen.

Inom marinen bestod kustflottan 1914 av 55 fartyg, en styrka som 1918 hade minskat till 34. Men därtill kom flottans lokalförsvarsförband, kustartilleriets förband, örlogsbaser och skolor.

I och med införandet av värnpliktsförsvaret fullt ut så kom officerarna att möta soldater som, till skillnad från de indelta och de värvade i bland annat gardesregementena, inte var där frivilligt utan under en tvångslag. Det förutsatte, inte minst från det omgivande

samhället, en helt annorlunda behandling. Ett annat ledarskap om man så vill. I många fall flöt det på utan problem, men gnissel förekom och pressen var snabb att uppmärksamma de mest upprörande fallen. Det gjorde nog att en och annan officer kom att känna sig orättvist påpassad. Diskussionen om de värnpliktigas rättssäkerhet ledde till införandet av en oberoende statlig granskningsinstans, också för att skydda befälet mot osakliga presskampanjer. År 1908 inrättades Civilkommisionen, som dock redan 1915 avlöstes av den mera kraftfulla Militieombudsmannen (MO), som den instans dit såväl fast anställda som värnpliktiga som kände sig felaktigt behandlade kunde vända sig.

Under decennierna närmast före 1917 hade stora delar av officerskåren fått radikalt förändrade arbetsförhållanden. De hade senast på 1870-talet lämnat sina officersboställen för att i början av seklet flytta in till städer där nya kaserner växte upp och fylldes av värnpliktiga soldater. Övningarna skedde inte längre några sommarveckor på övningsheden utan spreds alltmer över året, till övningsplatser nära kasernerna, men också genom fälttjänstövningar som ofta leddes av militärbefälhavare eller truppslagsinspektörer. År 1912 hölls stora mobiliseringsövningar i Boden men också i Västerbotten, medan 1912 års fälttjänstövning i Falköpingstrakten var den största övning som dittills hållits i Sverige. "Slaget om Falköping" i början av oktober 1912 samlade 34 000 man, 7 600 hästar, 128 artilleripjäser och 1 000

fordon samt tre flygplan. Officerskåren blev genom dessa storövningar alltmer professionell.

Krigsårens beredskap, om än aldrig så begränsad, bidrog självfallet till officerskårens professionalisering. Om detta vittnar flera memoarförfattare, men det fanns systemfel som dröjde sig kvar. Den senare arméchefen (1944-48) Archibald Douglas blev 1916 ryttmästare vid Livregementets dragoner (K2) och tjänstgjorde 1914-17 vid 1. arméfördelningens stab. Han beskriver hur vid de tre skånska kavalleriregementena "officerarnas tjänsteintresse alltför mycket var inriktat på hästar, och att de överhuvudtaget för lite intresserade sig för arbetet". Synen sammanfattades av Bror Cederström, regementschef för Kronprinsens husarer (K 7, som dock ändå betraktades som ett elitförband): "den som rider bra, han exercerar också bra och den som exercerar bra han kan också fälttjänst".

Tidigare naturalön hade övergått i kontantersättning. De indelta förbandens olika officerskassor hade utgjort ett visst skyddsnät för medlemmarna, och till en del följde detta nät med in i garnisonsstäderna. Under indelningsverkets tid hade många officerare kunnat påverka sina inkomster genom en effektiv drift av boställets jordbruk eller med olika former av extrainkomster, möjligheter som i stort sett försvann i städerna. Istället var man helt hänvisad till den statliga lönen och pensionen.

År 1919 tjänade en major i armén 11 904 kr om året (kost och logi kunde ju tillkomma), medan en kapten lyfte 19 363, och en sergeant hade 5 211 kr i

årslön. Dessa siffror kan jämföras med en domare (rådman) som tjänade 8 500 kr, en poliskonstapel fick 1 600 kr, medan en industriarbetare fick 1 569 kr. Under depressionen i början av 1920-talet sänktes lönerna för många grupper i det svenska samhället, och bara under 1922 sjönk majorernas, kaptenernas och det stamanställda manskapets löner med en fjärdedel. Köpkraften hos en majorslön 1919 motsvarar enligt konsumentprisindex 2017 222 046 kr.

För gardesförbandens ofta adliga officerare innebar detta inte fullt så dramatiska förändringar, men även här minskade det adliga inslaget i officerskåren, vilket självfallet i sig inte garanterade en god ekonomi. Man gick från ett system där många officerare levde ganska isolerat på sina boställen under en stor del av året, förutom några sommarveckor på övningsheden. Men 1917 var garnisonsstaden och kasernen det väl etablerade mönstret, och därmed fick livet på mässen, av både sociala och ekonomiska skäl, en helt annan betydelse än tidigare. Officersmässen som umgängesplats etableras fullt ut under det tidiga 1900-talet.

Ännu i början av 1900-talet var Kungen högste befälhavare och därmed officerens högste chef. Av tradition skulle kungen ha en personlig relation till varje officer, vilket bland annat yttrade sig i att en officer som ville gifta sig först måste anhålla om kungens godkännande, ett system som började avklinga först kring år 1890.

Kadettinstruktionerna ger oss en aning om vilket officersideal som var förhärskande. Den blivande officeren,

och rimligen också den färdigutbildade, skulle enligt 1913 års instruktion "vinnlägga sig om ordning och punktlighet, genom ett artigt, höviskt och hurtigt uppträdande, genom enkelhet, sparsamhet och nykterhet i levnadssättet samt genom att aldrig tillåta sig något som strider mot rätt och sanning". Dessutom uppmanades kadetten att visa gott kamratskap för att hjälpa och stödja svagare kamrater. Han varnades också för skuldsättning.

Vad hände då med 1917 års inryckande kadetter? Var det någon som skiljde ut sig i karriären? Ja, längst gick Axel Ljungdahl som slutade som chef för flygvapnet (1954-60), medan både John Stenbeck och Birger Schyberg blev generalmajorer inom flygvapnet. Nils Björk blev militärbefälhavare i VI. Militärområdet i Boden, Bengt Bengtsson blev luftvärnsinspektör och Gustaf Aschan infanteriinspektör.

Det må förhoppningsvis vara mig förlåtet om jag som historiker fastnar för en annan av kadetterna, nämligen nr 36 Niels Juel. Under sin karriär blev han bland annat chef för Luleå luftvärnskår (Lv 7) 1942-48 och Göteborgs luftvärnskår (Lv 6) 1948-56. Niels Juel, själv en god sångare, var i sitt första äktenskap (1925 - 34) gift med sångerskan och skådespelerskan Karin Juel. Hon sjöng bland annat in schlagnen "Min soldat", som under andra världskrigets beredskapsår blev en landsplåga med Ulla Billquist. Jag hade förmånen att få träffa honom många gånger eftersom Niels Juel under flera år mot slutet av sitt liv (han avled 1995) näst intill dagligen vistades på Krigsarkivet, där han

ömt ordnade familjens efterlämnade papper i det omfattningsrika Juelska familjearkivet, där det ingår. På så vis ägnade han sig inte bara åt försvaret utan också åt att bevara släktens, inklusive flera höga militärens historia. Aktiv ännu efter det kalla krigets slut, drygt 70 år efter sin officersexamen fanar därmed Niels Juel en betydande del av den tid som OISF har verkat.

MEDLEMMAR

Marknadsföring och rekrytering

Redan vid starten blev medlemskaderen drygt 500 personer. Den siffran har med åren stigit och OISF består idag av mer än 2400 medlemmar. OISF medlemsantal har haft en mycket positiv utveckling vilket är unikt i jämförelse med andra ideella organisationer. Utvecklingen av medlemsantalet i 25-årsintervaller har skett enligt nedanstående ungefärliga antal:

1917	560
1942	1000
1967	1200 (varav knappt 500 ständiga)
1992	2050 (varav knappt 1900 ständiga)
2017	2400 (ständiga)

Rekryteringen till OISF har varierat över tid. Vid några tillfällen har medlemssvackor inträffat bland annat i början av femtiotalet, samt efter 1992 i samband med avgiftshöjningen från 20 till 30 kronor per år. Under 1992 tillkom ett stort antal ständiga medlemmar - både nya och tidigare årsbetalande. Knappt

några medlemmar tillkom åren därefter vilket sammanvägt med bortgångna medlemmar innebar en nettominskning.

Tidigt skedde rekryteringen genom brev. OISF styrelse tillskrev de militära förbanden och informerade därvid om sin verksamhet och föreningens syfte. Denna brevlades information skedde ända in på 90 talet. Nu var det inte enbart breven som skapade underlag för OISF tillväxt. En viktig marknadsföringsmetod var också personlig påverkan på arbetsplatsen, vid kursjubileer och i det privata umgänget. Medlemmar träffar kamrater som ännu inte avslutit sig och berättar om hur föreningen verkar och vad man, som medlem kan få ut av medlemskapet. En annan viktig marknadsföring är den låga medlemsavgiften - ständigt medlemskap kostar för närvarande 500 kr.

Från 1960-talet och fram till för några år sedan genomfördes rekrytering även genom annonsering i militära tidskrifter och därmed nådde man ett stort antal blivande medlemmar. De flesta annonserna återfanns i Svenska Officersförbundets tidning. Ett annat sätt att rekrytera under 1970- och -80-talen, då tillströmningen inte var alltför stark, var att ha öppna föreläsningar inför årsmötena. Intressanta föredragshållare lockade många, och under dessa möten passade man på att informera om OISF verksamhet samt att rekrytera.

För fyra år sedan prövades ytterligare en metod. Två personer ur styrelsen åkte till garnisonsorterna Boden, Skövde och Karlskrona och informerade om OISF verksamhet. De åtföljdes av en

Medlemsstatistik 2016

Mer än 1 800 av majors/ örlogskaptens eller högre tjänstegradgrad.

Äldste medlem är född 1915

Yngste medlem är född 1987

Fördelning på åldersgrupper:

102 – 76 år: 854 medlemmar

75 – 46 år: 1373 medlemmar

< 45 år: 178 medlemmar

Medelåldern är cirka 71 år

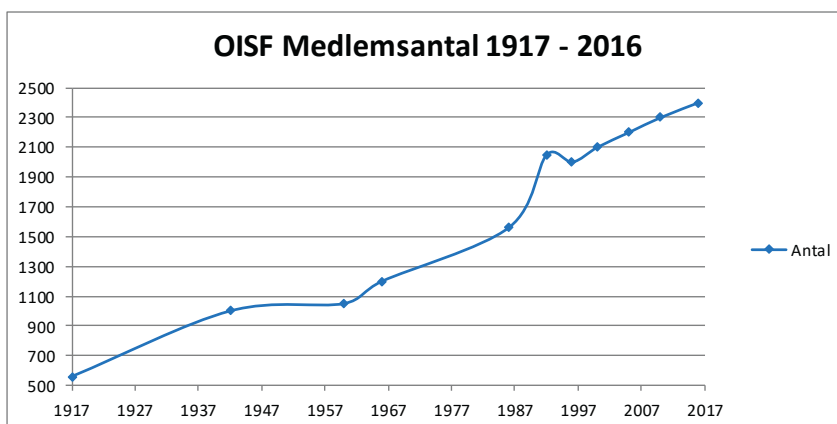
intressant föredragshållare och mötet avslutades med middag som OISF bjöd på. Antalet nya medlemmar blev inte många och denna rekryteringsform har övergetts. De senaste åren har det också prövats att ha en OISF representant i de stora garnisonsorterna, vilken har till uppgift att informera och rekrytera.

Föreningens hemsida är en annan marknadsföringsväg som under de senaste fem åren utvecklats kvalitetsmässigt. Det är dock svårt att avgöra i vilken grad hemsidan varit just rekryteringsbefrämjande. För att ytterligare öka tillgängligheten och intresset för OISF, har föreningen under sommaren 2017 utvecklat en ny hemsida. Denna ska nu gå att läsa i både dator och mobiltelefon

Den rekrytering som varit mest lyckosam de senaste åren har varit att de studerande vid de högre militära utbildningarna vid Forsvarshögskolan i hög grad har anslutit sig till OISF.

Genom OISF styrelserepresentant från FHS har information lämnats till nya studerande vid skolan, cirka 120 per år. Informationen avslutas skämtsamt med orden "denna organisation är så gynnsam att tillhöra och beslutet att gå med så taktiskt rätt att motsatsen kan komma att belasta vederbörande elev". Med 90 % anslutning av blivande chefer i Forsvarsmakten, så har de senaste åren tillkommit drygt 100 nya medlemmar till OISF varje år.

Sedan stadgarna ändrats (2012) så att officerare med tre års grundläggande utbildning kan bli medlemmar har rekrytering också inriktats på Militärhögskolans elever med ett bra utfall. Syftet har varit att nå yngre medlemmar i aktiv tjänst. Sedan tjänstgöring i utlandsstyrkan blivit ett obligatorium är denna åldersgrupp officerare viktig att nå. OISF har också där haft en mycket god anslutningsgrad.

Medlemsutvecklingen sedan starten 1917 med 560 medlemmar och med några ungefärliga nedslag under de hundra åren framgår av grafen ovan.

STYRELSE OCH HEDERSMEDLEMMAR

I de första stadgarna från 1917 fastställdes styrelsens storlek till sju ledamöter – inklusive ordförande – samt fyra suppleanter. En ledamot och en suppleant skulle tillhöra marinen – ett tillägg från 1918. Kassaförvaltare kunde utses inom eller utom styrelsen.

Styrelsen skulle ha sitt säte i Stockholm – ett förhållande som gäller än idag.

1940 (1981) års stadgar anger styrelsen till åtta ledamöter - inklusive ordförande – samt fyra suppleanter. Också i dessa stadgar kunde skattmästare (ändrat till detta 1974) och även sekreterare utses inom eller utom styrelsen vilket senare bl.a. gällde för den mångåriga sekreteraren Rune Ericsson 1986-99. Även i 1990 års och 2002 års stadgar kunde sekreterare och skattmästare utses utom styrelsen.

Styrelseledamöternas antal (8 ordinarie + 4 suppleanter) bestod till 2012 års stadgar då styrelsens storlek ändrades till nio ordinarie ledamöter - inklusive ordförande - och utan suppleanter.

Det kan konstateras att ordförandenas tjänstgöringstid i genomsnitt omfattat 6 år. Emellertid, har några ordförande en kort ämbetsperiod och följaktligen några andra en långvarig sådan t. ex. generalmajor Söderhielm med 12 år (också instiftare av en fond nu bokförd till ca 373 000 kr). Överste Carl Reuterswärd var ordförande i 11 år och även han instiftare av en fond (nu bokförd till ca 146 000 kr). Slutligen kan nämnas nuvarande hedersmedlemmen Björn Orward vilken var ordförande i tolv år och dessförinnan styrelseledamot under flera år.

Bland sekreterarna vilka tjänstgjort med en snittid av knappt 7 år finns också flera med långvariga förtroendeuppdrag bl.a. major Hugo Reuterskiöld

Styrelsemedlemmar

Mandatperioder för vissa styrelsemedlemmar (sekreterare och skattmästare har inte alltid ingått i styrelsen) och revisorer.

Ordförande

Genmj Carl. O. Nordensvan 1917–1924
Genmj Carl Rosenblad 1924–1926
Öv John Montgomery 1926–1927
Genlt Karl Toll 1927–1931
Genlt Carl-Gustaf Hammarskjöld 1931–1937
Genmj Erik Söderhielm 1937–1949
Öv Fredrik Lovén 1949–1954
Genmj Gottfrid Hain 1954–1961
Genlt Ivar Gewert 1961–1965
Öv Gustaf von Stedingk 1965–1972
Öv Carl A. Reuterswärd 1972–1983
Genlt Gunnar Ekelund 1983–1989
Öv Björn Orward 1989–2001
Genlt Gustaf Welin 2001–2007
Genmj Ulf Rubarth 2007–2011
Genmj Björn Anderson 2011–2013
Gendir Jan Tänneryd 2013–2017
Genlt Hans Berndtson 2017–

Sekreterare

Oscar Byström 1917–1923
Arvid Genberg 1923–1924
Gustaf Hjertström 1924–1926
Fabian Wrede 1926–1930
Hugo Reuterskiöld 1930–1938
Sven Nauckhoff 1938–1939
Knut Leijonhufvud 1939–1949
Gösta Trana 1949–1968
Bertil Bengtson 1968–1976
Gunnar Modigh 1976–1985
Hans Graumann 1985–1986
Rune Ericson 1986–1999 (ej i styrelsen)
Björn Wallin 1999–2003
Sven Boman 2003–2007
Mats Söderberg 2007–

Skattmästare (kassaförvaltare till 1974)

Oscar Byström 1917–1918
August Poignant 1918–1926
Hugo Reuterskiöld 1926–1947
Lennart von Krusenstjerna 1947–1967
(ej i styrelsen)
Waldemar Swedenborg 1967–1982
Per - Gunnar Brantberger 1982–1999
Bo Ivgren 1999–2011
Jan Tänneryd 2011–2013
Per - Erik Brolén 2013–2017
Claes Grönberg 2017–

Styrelse från april 2017

Hans Berndtson, ordförande
Hans-Göran Olsson, vice ordförande
Mats Söderberg, sekreterare
Claes Grönberg, skattmästare
Johan Molin
Jan-Åke Sjören, klubbmästare
Johan Törnqvist
Hans Troedsson
Gerhard Lilliestierna

Hedersmedlemmar 2017

Björn Orward
Ulf Rubarth
Björn Anderson
Jan Tänneryd

Revisorer (vissa)

Förtroendevald (lekmanna-)revisor
P. G. Thorstensson 1985–1994
C. W. Engdahl 1985–1998
C. G. Siggebo 1995–1998
Allan Pihlblad 2002–2003
Kjell Hedman –2009
Hans Mattson 2010–2012
Carl-Arne Malmberg 2013–

Auktoriserad revisor
Ernst & Young - 2001
Margareta Kleberg 2002 -

med åtta år samtidigt med hans mångåriga kassaförvaltarperiod, överste Gösta Trana (I 10) i 19 år samt major Rune Ericsson (P 1) i 13 år.

Skattmästarbefattningen som innehafts med en snittid på 11 år har också innehafts långa mandatperioder med major Hugo Reuterskiöld (I 1) i 21 år, överstelöjtnant Lennart von Krusens-tjerna (A 1) i 20 år, överste Valdemar Swedenborg (Int) i 15 år, överste Per-Gunnar Brantberger (Int) i 17 år samt överste Bo Ivgren (I 1) i 12 år föregånget av en flerårig mandatperiod i styrelsen.

Hedersmedlemmar m. m.

Redan i de första stadgarna anges att föreningen kan kalla hedersmedlem "som gjort sig synnerligen förtjänt af föreningen". I 1940 och senare års stadgar är detta ändrat till hedersledamot. Matrikeln för 1941 upptog som föreningens beskyddare: H.M. Konungen. Som hedersledamöter upptas H.K.H Kronprinsen, H.K.H. hertigen av Västergötland och Prins Oscar Bernadotte. Då har också begreppet "gynnare" tillkommit och sex sådana var förtecknade. Styrelsen kan besluta om hur gynnare uppföres som skänkt penningbelopp eller på annat sätt gör sig förtjänt av föreningens tacksamhet.

Hedersledamotskap syns ha brukats sparsamt och på senare tid avsetts för avgångna ordförande.

I 2012 års stadgar ändrades benämningen tillbaka till hedersmedlemskap. Fortfarande gäller att föreningen fattar beslut i denna fråga.

I brev 1976-01-21 från Förste Hovmarskalk Björn von der Esch meddelas att H.M. Konungen åtagit sig att vara föreningens (FPO) Höge Beskyddare – ett förhållande som alltfort gäller.

Styrelsens verksamhet

Styrelsens åligganden har i större eller mindre grad reglerats i stadgarna och den arbetsordning eller de särskilda instruktioner som styrelsen utarbetat och fastställt.

Tidigare behövde fyra ledamöter vara närvarande för att styrelsen skulle vara beslutsmässig och därutöver eniga för att beslut i ekonomiska frågor skulle vara giltigt. Styrelsen har tidigt fått som viktig uppgift att besluta om placering av föreningens kapital då detta var fördelat mellan olika kapitalförvaltare. I början av 2000-talet var kapitalförvaltningen fördelad på två förvaltare med ungefär hälften vardera.

I 2012 års stadgar anges att fem ledamöter måste vara närvarande för att styrelsen ska vara beslutsmässig.

Efter placeringen av kapitalförvaltning m.m. hos Kammarkollegiet har styrelsens roll renodlats till att svara för placeringsdirektiv avseende föreningens engagemang i kollegiets olika tillgångsslag. Relationerna mellan Kammarkollegiet och föreningen regleras i ett avtal som ses över årligen.

Stadgarna har kompletterats med en arbetsordning för styrelsen samt under 2016 med befattningsbeskrivningar för sekreterare och skattmästare. Arbetet i styrelsen har därmed fått en stadga som

OISF styrelse från och med 2017. Bakre raden fr v: Hans Troedsson (M), Gerhard Lilliestierna (A), Hans-Göran Olsson (M) vice ordförande, Jan-Åke Sjören (A) klubbmästare, främre raden från vänster: Claes Grönberg (M) skattmästare och webmaster, Johan Törnqvist (FV), Hans Berndtson (A) ordförande, Mats Söderberg (A) sekreterare, Johan Molin (A).

underlättar byte av befattningshavare. Styrelsen genomför normalt fyra ordinarie sammanträden per år samt ett konstituerande sammanträde i anslutning till årsammanträdet. Därutöver genomförs extra sammanträden vid behov.

Sammanträde i början av mars fastställer förvaltningsberättelse samt förbereder vårmöte med årsammanträde. Sammanträde i april/maj avser beslut om tilldelning av årligt bistånd till efterlevande änkor (motsvarande). Sammanträde i september eventuellt kombinerat med arbetsinternat för mer långsiktiga frågor förbereder höstmötet. Sammanträde i december avser beslut om bidragsnormer för kommande år, hantering av årets avkastning samt budgetförslag för kommande år.

Begravningsbidrag hanteras av sekreteraren i särskild ordning.

Ansökningar om särskilt bistånd handläggs efter hand de inkommer och tillräckligt beslutsunderlag finns.

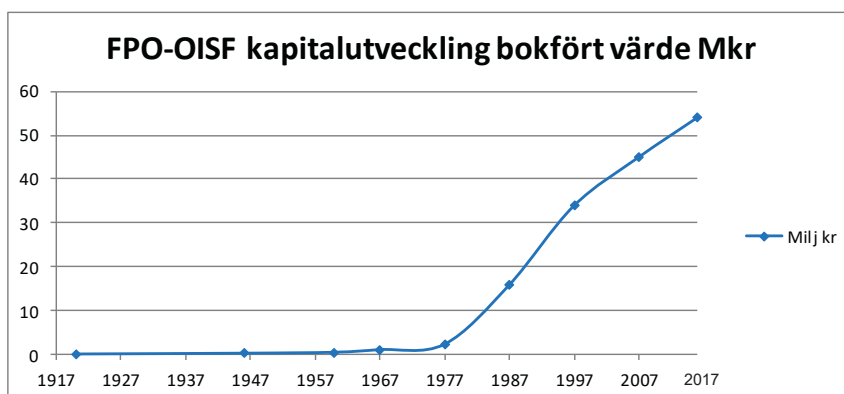
Till styrelsemöten och övriga arbets-sammanträden nyttjas regelmässigt Militärsällskapets eller Sjöofficerssällskapets lokaler.

EKONOMI

Fonder

Några av de största enskilda fondernas marknadsvärde 1961. Kungliga fonden 77 tusen kr, Reuterswårds 66 tkr, Borgquists 57 tkr, Hallmans 50 tkr, Muncks 76 tkr, Walliska 343 tkr.

Som synes nedan är det endast Gustav V (och Drottning Victorias) understödsfond och den äldre Reuterswårds-

ska fonden som tillkom på 1910-talet. De är nu ett par av de största fonderna. Decenniet efter dessa två fonder instiftades endast en fond men på 1930-talet ökade antalet och minst åtta fonder instiftades vilka likaledes av förklarliga skäl nu är bland de största. Totalt finns för närvarande 32 fonder av mycket varierande storlek varav den sista instiftades på 2010-talet (Malmens mässförening).

Änke- och pupillfonden – nu den fjärde största fonden har fyllts på kontinuerligt av gåvor och insamlingar

Marknadsvärdet utgör som regel ytterligare 50 %.

Två donatorer och fonder kan särskilt nämnas. Den Carellska fonden som f.n. är den näst största med ett bokfört värde av 7.3 miljoner kronor. Överstelöjtnanten Johan Gustaf Carell född 1874 avliden 1959 då också gåvobrev på bedömningsvis 200 000 kronor är daterat. Carell var officer i kustartilleriet, tygmästare i Vaxholm och chef för Kustartilleriets skjutskola. Han var gift med och änkekan efter Anna Micha-

lowska. Paret var barnlöst. En sentida släkting på syskonlinjen är OISF nuvarande medlem brigadgeneralen Anders Carell.

Generallöjtnanten Bror Munck var kavallerist med en vacker karriär som chef K 7*, sekundchef K 1*, kavalleriinspektör 1915 och chef för tredje arméfördelningen 1917. Vid avskedet 1922 blev han generallöjtnant. Han och hans maka Ebba född de Geer hade inga barn och blev stora donatorer bl.a. till kavalleriets manskap (sedermera underbefäl) vilket i takt med minskande personalkårer innebar att underbefäl vid kavalleriet fick tre gratifikation, vardera motsvarande cirka en månadslön. Han instiftade också den s.k. ridskolefonden - ett pris för tävlan i hinderritt, vilket fortfarande tävlas om i form av fälttävlan till fots bland kavallerilöjtnanter. Muncks fond (se nedan) instiftades 1945, bokförd 1967 med ca 74 tusen kr och nu med ca 2,6 miljoner kronor.

OISF fonder 1967 – 2016

Namn	1)	2)	3)
Kungl. fonden	1918/1974-76	75 000/+ ca 120 000	5 561 259
Amundsons	1937	11 000	380 616
A6	1978	14 000	272 681
Bergmans	1971	5 000	158 165
Bjuggrens	1932/ -37	37 000	1 269 671
Borgquists	1930	54 000	1 885 147
Carells	1959	214 000	7 349 382
Funcks	1992	100 000	271 486
De Geers	1980	85 000	1 249 941
Hallmans	1941	46 000	1 710 687
von Heijnes	1973	10 000	296 599
Holms	1938/ -46	25 000	864 987
Jacobsson	1964/ -80	305 000	4 513 886
Johnssons	1961/ -80	121 000	1 791 562
Jubileums	1930/ -37	25 000	872 916
Jäderlunds	1940	5 000	168 781
Lindquists	1944	9 000	326 649
Lovéns	1937/ -71	10 000	319 622
Lundqvists	1939	11 000	373 441
Muncks	1945	74 000	2 558 177
Noréuska	1935	10 000	343 245
Reutersvärd	1919/-49	67 000	2 323 460
Reutersvärd, Carl	1997	82 000	146 804
Sandbergs	1966	7 000	242 183
Svanströms	1926	11 000	373 143
Söderhielms	1947	11 000	373 292
Tranas	1969	11 000	380 169
Walliska	1958/-64	323 000	11 155 109
Wannbergs	1980	107 000	1 586 901
Åkerhielms	1998	6 000	8 969
Änke- och Pupillfonden	-----	144 000	4 992 431
Malmens mässför.	2013	40 000	40 721
Summa		1 100 000 (1967)	54 162 084

1) Fonden instiftad / utökad år

2) Bokfört värde SEK 1967 (50 år sedan) eller vid den senare tidpunkt då fonden instiftades

3) Bokfört värde SEK i årsredovisning 2016-12-31

Några data om donatorerna (födelse- och dödsår)

Kungl. fonden	Gustav V och Carl XVI Gustaf		
Amundson	A.A.	major KA	1875–1952
A6	-----		
Bergman	C.G.	major VVK	1881–1970
Bjuggren	S.A.	major I 13	1851–1925
Borgquist	N.C.	major I 24*	1856–1937
Carell	J.G.	överstelöjtnant KA	1874–1959
Funck	A.M.	fru	
De Geer	G.	major K 1*	1859–1945
Hallman	R.K.V.	kapten I 28*	1874–1943
von Heijne	K.A.L.	major Fortk	1883–1973
Holm	K.T.	kapten I 24*	1861–1938
Jacobsson	H.V.M.	major A 2*	1878–1949
Johnsson	A.H.	överste Trång	1880–1960
Jubileums -	-----	samlingsfond	
Jäderlund	R.A.	major KA	1866–1941
Lindquist	A.F.	major I 21*	1859–1931
Lovén	L.T.F.	överste I 12*	1875–1957
Lundqvist	P.O.	överstelöjtnant A 8	1864–1912
Munck	B.O.C.	generallöjtnant (Kav)	1857–1935
Noréus	C.A.	major I 10	1855–1936
Reutersvärd	C.F.C.	överstelöjtnant K 3	1853–1932
Reutersvärd, Carl	C.	överste A 1	1909–1997
Sandberg	S.R.	kapten I 14	1877–1968
Svanström	G.H.	överste Trång	1856–1935
Söderhielm	K.E.W.	generalmajor (Inf)	1871–1953
Trana	G.A.	överste I 10	1883–1978
Wallis (v.Schwerin)	H.W.B.	major A 9*	1874–1962
Wannberg	G.L.	ryttmästare K 4*	1880–1961
Åkerhielm	G.A.C-E.	överstelöjtnant Tsk*	1918–2006
Änke- och Pupillfonden	-----		
Malmens mässförening	-----		

*) = regementsbenämningar före 1928.

Då gåvobreven med sina ibland mycket specifika bestämmelser inte längre finns kvar har med några undantag själva fonderna inte kommenterats. Donatorerna som enligt tidigare stadgar (gällande före 1990) kunde uppföras som föreningens gynnare hedras ovan i en förteckning där födelse- och dödsår samt senaste militära grad och personalkårstillhörighet då sådana finns är angivna.

Utdrag ur årsredovisningen för 2016

UNDERSTÖDSFORMER

Samanställning av föreningens ekonomiska verksamhet perioden 2012–2016

	2012	2013	2014	2015	2016
Antal medlemmar	2278	2329	2373	2351	2403
Avlidna medlemmar	88	82	87	60	85
Nyttillkomna medlemmar	114	133	131	62	142
Begravhjälp, antal	50	46	45	39	55
Begravhjälp, storlek (kr)	12 000	12-/16 000	16 000	16 000	25 000
Utbetalad begrhjälp (kr)	584 000	720 000	720 000	624 000	1 375 000
Utbet särskilt understöd (kr)	167 500	125 000	39 132	9 100	100 000
Medl med årl understöd	0	0	0	0	0
Änkor med årl understöd	37	33	38	39	39
Utbet årligt understöd (kr)	644 000	652 000	752 000	773 100	770 000
Utbet hjälp och stöd tot (kr)	1 395 500	1 497 000	1 511 132	1 397 100	2 245 000
Bruttoutd på tillgång (kr)	2 988 944	2 502 990	2 381 986	2 989 453	3 333 931
Kapital marknadsvärde (kr)	68 500 000	74 100 000	82 500 000	84 500 000	88 200 000

Enligt stadgarna för Officerares Ideella Stödförening (OISF), gällande från 2012-07-01, § 2 är föreningens ändamål ekonomiskt understöd av behövande medlemmar och deras efterlevande. Härutöver verka för kamratlig samvaro.

Föreningen använder sig för närvarande av tre understödsformer, nämligen begravningshjälp, särskilt understöd (bidrag ur föreningens kriskonto) samt årligt understöd.

Dessa bidragsformer regleras ej i stadgarna utan har tillskapats efterhand som behov har uppstått. Begravningsbidraget tillkom så sent som i början av 1980-talet.

Genom att föreningen betalar ut minst 80% av avkastningen på kapitalet, räknat som ett genomsnitt under en

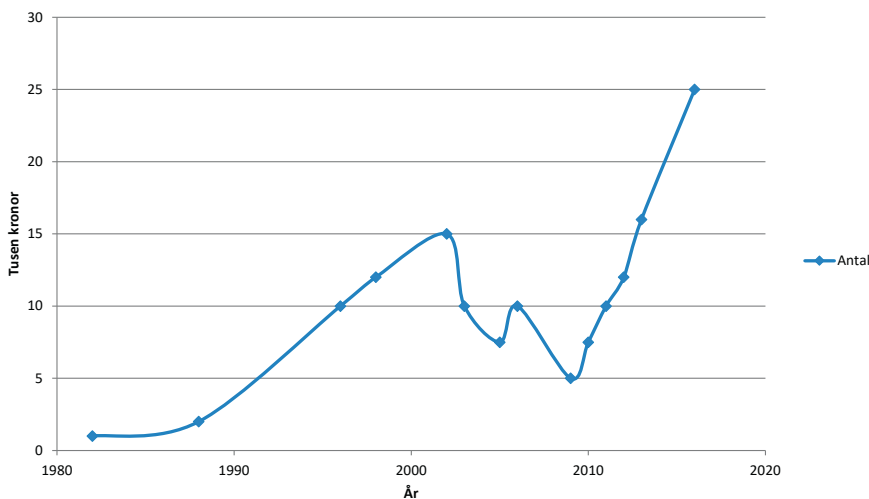
5-årsperiod, är föreningens verksamhet och alla utbetalade bidrag befriade från beskattning. Föreningen följer noga de regler som Skatteverket tillämpar beträffande vem som är behövande. Varje ansökan behandlas noggrant så att styrelsen kan se huruvida en sökande uppfyller Skatteverkets regler. Skatteverket (RSV, Uppsala) har i möte med föreningens representanter, uttryckt sin uppskattning av föreningens arbete

Begravningshjälp

Änka (motsvarande) efter avliden medlem, eller underårigt barn till avliden medlem, får begravningshjälp (enligt tolkning av stadgarnas § 2).

Fram till 2011 betalades begravnings-

Begravningshjälpens storlek (uppskattad start 1982)

ningshjälp ut även till dödsbo, oavsett om det fanns efterlevande änka eller ej. Detta var vare sig då eller är nu reglerat i föreningens stadgar. Den generösa tolkningen togs då bort för att bättre överensstämna med principerna i samhället i övrigt.

Storleken på begravningshjälpen har varierat både uppåt och nedåt. En viktig påverkansfaktor har varit de ekonomiska resurser som stått till buds (avkastningen på föreningens kapital). Storleken framgår av ovanstående tabell för perioden cirka 1982-2016:

Stadgarna och dess tillämpning anger att den efterlevande (sökande) kan vara änka, änklings, sambo eller från ett samkönat förhållande. Det som är avgörande är att den sökande ska ha haft samma folkbokföringsadress som den

avlidne minst 12 månader före frånfallet. Föreningen har sedan 2007 endast haft ett fall där efterlevande varit ett underårigt barn.

Det finns ingen bortre tidsmässig gräns för när begravningsbidrag kan sökas. Ansökan har kommit in och beviljats, 7 år efter medlemmens bortgång.

Särskilt understöd

Medlem, eller änka/underårigt barn efter avliden medlem, kan söka särskilt understöd om man drabbas av någon händelse där det uppstår en ekonomisk belastning som äventyrar tillvaron och där samhällets skyddsnät inte är tillräckligt.

Det kan handla om stora kostnader

för åtgärdande av tandskador, sjukdom i familjen som belastar/ödelägger ekonomin och kanske även äventyrar en medlems tjänstgöringsmöjligheter. Rehabiliteringskostnader efter skador i utlandstjänst kan bli tillkommande exempel på när särskilt understöd kan utbetalas.

För särskilt understöd finns inga särskilda mallar eller beloppsgränser. Därmed finns inte heller något angivet högsta belopp för vad som kan betalas ut i ett enskilt fall. Varje ansökan behandlas helt utifrån aktuella förutsättningar. Den sökande måste dock först ha uttömt egna möjligheter och samhällets skyddssystem, för att komma tillrätta med den uppkomna situationen.

Inskänd ansökan ska alltid åtföljas av dokumentation som dels styrker orsaken till ansökan dels fullständigt klarlägger den sökandes ekonomiska situation. Här kan även krävas omfattande medicinsk dokumentation som styrker påstådda förhållanden. Det innebär att styrelsen måste få ett ganska detaljerat underlag för att kunna fatta beslut. All efterfrågad dokumentation omfattas av strikt sekretess.

Tidigare har det funnits ett speciellt kriskonto för det särskilda understödet. Det togs bort 2011 då historiken visat att det är nästintill omöjligt att göra en korrekt budgetering. Dessutom har föreningens ekonomi under senare tid varit sådan att det funnits erforderliga och rimliga medel att ta till när det behövts. Det högsta belopp som delats ut till en enskild sökande, sedan 2007, är 175 000 kronor.

Exempel på årligt understöd:

1966 gavs 74 000 kr i understöd till 91 personer.

1968 gavs understöd till 1 medlem med 2 000 kr; till 33 änkor efter medlemmar med 800-1800 kr; till 15 änkor efter icke medlemmar med 400-1000 kr; till 13 döttrar efter medlemmar med 500-1500 kr samt till 4 döttrar efter icke medlemmar med 400-800 kr – inalles 66 personer.

1970 gavs bidrag till 3 medlemmar, 60 änkor och 30 döttrar med inalles 97 800 kronor. Det var det ditintills största utdelade beloppet, men skulle redan året därpå överträffas med några tusen kronor.

1996 delades totalt 674 500 kr ut till 82 efterlevande (änkor/ motsvarande). Bidraget varierade mellan 3 000 och 18 000 kronor beroende på

- beskattningsbar inkomst
- förmögenhet
- om man var äldre än 87 år
- om bidrag erhållits från andra fonder/stiftelser

Exempel på antalet bidrag och bidragssumma perioden 2002 – 2016

År	Antal mottagare	Belopp (tkr)	Min-Max (kr)
2002	66	788	-----
2004	22	200	6 000 - 12 000
2007	33	497	12 000 - 19 000
2010	28	518	13 000 - 20 000
2013	37	722	15 000 - 20 000
2016	39	770	10 000 - 20 000

Årligt understöd

Syftet med det årliga understödet är att underlätta den ekonomiska situationen för de sämst ställda änkorna eller för efterlevande, underåriga barn. Som underårig räknas man fram till dess man fyllt 18 år. Årligt understöd är alltid behovsprövat.

Storleken på bidraget har påverkats av föreningens ekonomiska resurser. Grundprincipen för att utse understödsberättigade är de krav som Skatteverket ställer upp. För att anses behövande får sökande inte ha sammanlagda inkomster (pension m.m.) med högre än fyra prisbasbelopp. Ej heller större tillgångar i så kallade finansiella instrument (bankmedel, fonder, aktier) än två prisbasbelopp. Däremot tas numera inte hänsyn till vilken bostadsform den sökande har. Detta senare är en direkt följd av förhållandena på bostadsmarknaden.

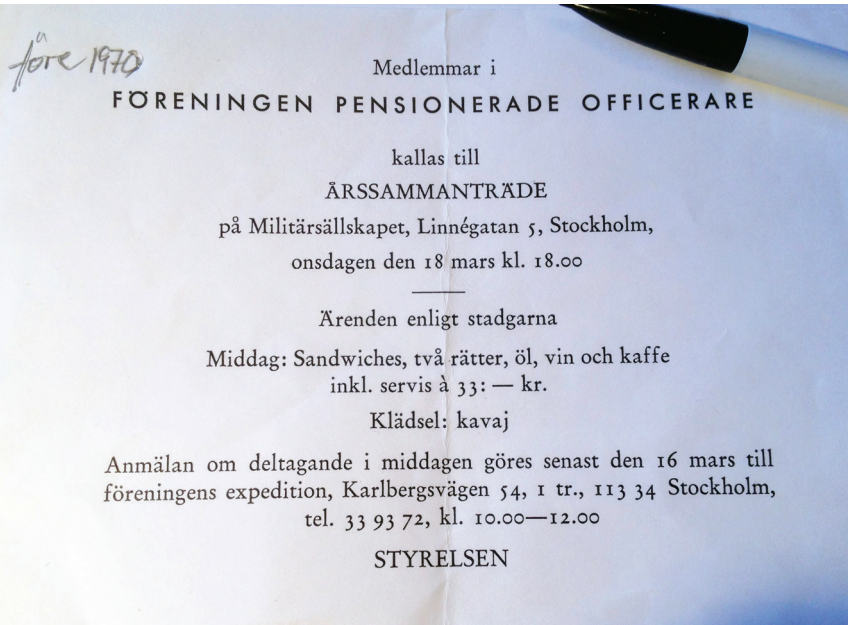
Man kan bedömas som behövande även om man inte rymms inom gränser-

na ovan. Då krävs en genomgripande ekonomisk och social utredning beträffande den sökande och dennes förhållanden. Några sådana ärenden har inte behövt handläggas sedan 2007. De kan i förekommande fall komma att behandlas inom det särskilda understödets ram.

Till och med 2016 var 20 000 kr det högsta belopp som utbetalas till en bidragsberättigad. För 2017 kan de sämst ställda efterlevande änkorna få upp till 40 000 kronor. Anledningen är den goda avkastning som OISF haft under perioden 2012 - 2016 parat med en nästintill obefintlig inflation. Detta har medfört att knappast någon del av avkastningen har behövt avsättas för att värdesäkra föreningens kapital.

Vad som hände efter 2002 med den drastiska minskningen av antalet mottagare har inte gått att få svar på. Sannolikt beror det på ändrade principer för vem som kan söka och få bistånd.

Av sammanställningen framgår att från och med 2004 har antalet motta-

Kallelsen till årssammanträde skedde lång tid i form av en enkel "biljett" i A 6-format – att jämföra med dagens ganska fylliga utskick i A 4-format.

gare sakta ökat. Tendensen torde hålla i sig till dess att 1974 års pensionsavtal får fullt genomslag. Då förbättras det ekonomiska skyddet för efterlevande genom efterlevandepension

Ansökan om årligt bistånd måste göras i februari varje år. Det finns inte heller här någon bortre tidsgräns för när man kan ansöka efter att en medlem har avlidit. Understödet betalas dock aldrig ut retroaktivt.

FÖRENINGSSAMMANTRÄDEN m.m.

Föreningssammanträden

OISF föreningssammanträden är reglerade i föreningens stadgar. De består av årssammanträden och extra förenings-sammanträden.

Vårmötena genomförs regelmässigt i mars eller april månad. De består av årssammanträde och ett föredrag som hålls av en kvalificerad och intressant föredragshållare samt en avslutande gemensam middag. Fram till och med 2013 genomfördes vårmötena i militärstabsbyggnaden på Lidingövägen (i samlingsalen). Dessförinnan hade Militärsällskapets olika lokaliteter

Militärhögskolan Karlberg. Platsen för OISF 100-årsjubileum.

Linnégatan 5 och från 1970 Kommandörsgatan 9 nyttjats till både vår- och höstmötena. Troligen gjorde det ökade medlemsdeltagandet att Militärsällskapets lokaler blev för trånga. Därefter - från 1990-talet - har både gamla Militärhögskolan på Valhallavägen samt militärstabsbyggnaden på Lidingövägen använts.

Från 2014 har vår- och höstmöten kunnat genomföras på Försvarshögskolan, Sverigesalen. Bytet av plats har varit bra för verksamheten. På Försvarshögskolan finns en trivsamt mäss med pub, som påminner om en klassisk officersmäss. Att träffa kamrater i den miljön vid samlingen inför vår- och höstmötena är mycket uppskattat.

Årssammanträdena är styrda av stadgarna beträffande innehåll och genomförande. Höstmötena är av enklare karaktär än vårmötena då det, normalt, inte finns några förhandlings- eller beslutsfrågor som ska avhandlas. Oaktat detta har styrelsen tagit tillfällena i akt att informera om verksamheten, inte minst om föreningens ekonomiska situation.

Som föreläsare vid det efterföljande föredraget på både vår- och höstmöten har bland andra, professorer vid Försvarshögskolan, chefer för internationella missioner, ordförande i riksdagens försvarsutskott och ambassadörer medverkat

Vidare har även försvarsministrar,

Militärsällskapet Linnégatan 5, galleri och matsal.

*Chefen för kustflottan, amiralen Dyrssen med stab år 1915.
Källa: Krigsarkivet.*

överbefälhavare och tidigare överbefälhavare, statssekreterare och försvarsgrenschefer engagerats som föredrags hållare.

Ett unikt referat genomfördes av militärskribenten Bengt Hammarhjelm av höstmötet 2003, då Professor Stig Strömholm föreläste på Försvarshögskolan om "Militärväsen och kultur".

Vid 2016 års höstmöte deltog nästan 180 medlemmar vilket är det hitintills största antalet deltagare.

Ett extra föreningsmöte har genomförts sedan år 2002. Det skedde i anslutning till höstmötet 2011. Mötet föranleddes av behov av stadgeändring.

Kamratlig samvaro

Syftet med den kamratliga samvaron (stadgarna § 2) är att skapa möjlighet att mötas över försvarsgrens- och generationsgränser under trivsamma och otvungna former. Tidigare arbetskamrater, som kanske inte träffats under lång tid, får chans att mötas igen. Kurskamrater från de militära skolorna får möjlighet att återknyta bekantskap. Föreningen har valt att skapa denna möjlighet i samband med våra regelbundna sammankomster (vår- och höstmöte). Middagen, som avnjuts efter våra sammankomster på närbelägen restaurang, är numera påtagligt subventionerad.

Detta sätt att verka för kamratlig samvaro har visat sig mycket uppskattat. Antalet deltagare vid sammankomsterna har ökat markant efter flyttningen till Försvarshögskolan på Drottning Kristinas väg.

OISF:Höstmöte i Sverigesalen på Försvarshögskolan.

ÖVRIGT

Lokaler

Redan i 1917 års stadgar angavs att lokal för styrelsen skulle anskaffas enligt dennas bestämmelser. Avsikten var då också att när föreningens tillgångar så medgav förena ett läsrum med tidningar och böcker till lokalen – avsett att hållas tillgängligt för medlemmar. Hur det gick med föreningslokal vid detta tillfälle går inte att utvärdera, men tid efter annan har expeditioner med öppethållningstider angivits för föreningen. Det har sannolikt varit utrymmen i sekreterarnas bostäder eller fastigheter. Exempel på sådana adresser är Artillerigatan 12 (1940-talet), Artillerigatan 50 (1950 och 60-talet), Karlbergsvägen 54 (1960-talet) och Armfeltsgatan 2, (Rune Ericsson på 1990-talet).

Otaliga är de föreningsmöten som genomförts i Militärsällskapets lokaler på Linnégatan och Kommendörsgatan.

Källor

Om OISF verksamhet fram till ungefär år 2000 finns väldigt begränsad dokumentation - se nedan. Anledningen torde vara att OISF handlingar, olyckligtvis inte inlämnats till någon arkivmyndighet. Från och med år 2002 finns däremot en god dokumentation då dessa handlingar förvaras i Krigsarkivet (Riksarkivet).

FPO – OISF Stadgar:

1917 (-18); 1940; 1963 (=1940 års stadgar med ändringar och tillägg beslutade 1957, 1961, 1962, 1963); 1981 (=1940 års stadgar med ändringar och tillägg beslutade 1957, 1961, 1962, 1963, 1971, 1973, 1975 och 1981); 1990; 2002; 2012.

Kassabok benämnd "Huvudfonden Inventarium" med ekonomiska årsredovis-

ningar och kapitaltillgångar underskrivna i original för åren 1967 till och med 1998.

FPO: Utredning av Arbetsgruppen för föreningens framtida verksamhet (FPO Ag FramT) lämnad till styrelsen i april 1988.

FPO årsredovisningar o balansräkningar: årsredovisningar 1960–1970, 1992, balansräkningar 1972, 1974,

Vissa handlingar och räkenskaper 1990–97, samt mer fullständigt 2002–2015

Informationsblad vid FPO 70 år 1987 ca 4 sidor

Informationsblad vid OISF 80 år 1997 ca 3 sidor

Ordförande i FPO – överste Gustaf von Stedingks privata arkiv i Krigsarkivet, volym 18:

Sporadiskt underlag 1952–1976 framför allt från ordförandeperioden 1965–1972.

Brev 1976-01-21 från Förste hovmarskalk Björn von der Esch angående HM Konungens beskyddarskap.

Tidningsartiklar:

- a) Svenska Dagbladet 23/3 1967 om 50-årsjubileum,
- b) Svenska Dagbladet 19/1 1971 om skattemål?
- c) Officersförbundsbladet nr 10/1969 sid 220 om FPO (rekrytering),
- d) Officersförbundsbladet nr 8/1981, annons om höstmöte på Militärsällskapet 29 okt 1981.
- e) Officersförbundsbladet nr 4/1987 sid 11 om FPO 70-årsjubileum.

Bidragslistor 1965–70

Om N C Borgquists fond med 300–500 kr i utdelning 1960.

Ovanstående källor som inte redan finns arkivlagda i Krigsarkivet kommer efter jubileet att placeras i OISF depå i Krigsarkivet.

Om OISF

Föreningen som ger Dig och Dina anhöriga ökad trygghet om något oförutsett skulle inträffa. Till detta kommer kamratlig samvaro och god information om utvecklingen i Försvarsmakten.

Kort historik

Officerares Ideella Stödförening (OISF) bildades ursprungligen 1917 under namnet Föreningen Pensionerade Officerare där syftet var att ekonomiskt stödja pensionerade officerare som hade det ekonomiskt besvärligt. Lönerna och pensionerna var låga och skyddet för efterlevande änkor och barn var nästan obefintligt.

Syfte och ändamål

"Föreningens ändamål är ekonomiskt understöd av behövande medlemmar och deras efterlevande. Härutöver skall föreningen verka för kamratlig samvaro.

Med efterlevande menas änka, änklings, sammanboende under äktenskapliga förhållanden och underåriga barn" (stadgarna §2).

Genom ett antal donationer under årens lopp har föreningen kunnat bygga upp ett anseeligt kapital i form av värdepapper. Förvaltningen av dessa tillgångar sköts av Kammarkollegium och avkastningen delas ut i olika former av ekonomiskt bistånd och bidrag.

Sammankomster

Föreningen har två sammankomster per år; ett årsmöte i april månad och ett höstmöte i oktober månad. Till dessa möten skickas skriftlig kallelse ut till alla medlemmar. Mötena meddelas också på denna hemsida. Sammankomsterna är ett utmärkt tillfälle till kamratlig samvaro med kollegor som man kanske inte träffat på många år.

NY HEMSIDA! - OISF.SE
Besök gärna vår nya hemsida - OISF.se

